

A HADHÁZI NAGYERDŐ NÉMA KOPJATÁJA

A hajdúhadháziak napjainkban is számon tartják, hogy a török hódoltság végnapjaiban milyen megpróbáltatással néztek szembe hajdú őseik. Sillye Ferenc hajdani hajdúkapitányra pedig kifejezetten büszkék, emléket kopjafa őrzi a Nagyerdőben.

A törökök oldalán harcoló, vérszomjas krími tatárok 1693-ban rajtaütöttek Hadházon. A sem Istent, sem embert nem ismerő martalóc haramiák feldúlták a házakat, zabráltak, megbecstelítették az asszonyokat, és akit csak lehetett, kardélre hánytak. Aki csak tehetett, mindenét hátrahagyva, fejvesztve menekült előlük.

Odvas tölgy rejteke

A hadházi hajdúkapitány, Sillye Ferenc megmaradt népével a Sámson irányába elterülő, hatalmas tölgyes sűrű bozótosában talált menedékre. A „kössig pizes” ládáját is vitte magával, és azt egy kivénhedt tölgyfa odvába rejtette. A sűrűség nem sokáig nyújtott mentsvárat, a ferdeszemű krímiak hamar felfedezték őket. Újabb vad roham vette kezdetét, az élet-

halál harcban ömlött az embervér. Sillye kapitány a „pizes” ládát védve, az odvas tölgy rejtekéből nyilazta a betolakodókat. Fedezékéből halomra lőtte a rohamozókat, ám sokáig nem tudta leplezni helyzetét. Hűségese kutyájának csaholása felfedte gazdája rejtekét. Ez lett a vesztesége. Egy gyilkos tatárnyíl nyakon találta és a fához szegezte. A támadás elültével és a tatárok elvonulásával a túlélők a kapitány holttestét kiemelték a tölgyfa odvából, ahol érintetlenül megtalálták a pénzes ládát is. Szeretett hajdúkapitányukat ott, az erdő mélyén temették el. Megismerve a történetet, egyszerű, kézenfekvő kérdések sora merül fel bennünk. Kik azok a hajdúk, mit kerestek Hadházon, miért volt kapitányuk, és annak mi történt a családjával? A válaszok keresése nagyot felölel a magyar történelem évszázadaiból.

Fegyveres marhapásztorok

Nem tudni, hogy a hajdúk elnevezés a magyar hajtó, hajdó szavakból vagy a török haiduk vagy hayduk szóból származik, ami magyar gyalogos katonát jelentett. A hajdúk olyan fegyveres marhapásztorok voltak, akik értettek a jószág neveléséhez, legeltetéséhez, őrzéséhez és meg tudták azokat védeni a medvék, farkasok, hiúzok, toportyánok támadásától, de a tolvajoktól, útonállóktól is. A fegyverforgatásban jártas marhapásztorok, a hajdúk a magyarság lappangó, félig-meddig titkos, tartalék haderejét alkották. Például az 1514. évi parasztháborúban Dózsa György leghűségesebb katonái voltak.

A vágósúlyúvá hizlalt állatokat Ausztriába, Dél-Németországba és Észak-Itáliába terelték, majd ott keresett árucikként

értékesítették. A török hódoltság idején ez biztosította a Magyar Királyság és főurak bevételeinek legnagyobb hányadát. A királyi hajdúk az ország különböző végváraiban szolgáltak. Ezzel szemben a szabad hajdúk csak egy-egy feladatra szegődtek. Kegyetlenségük, zsoldos életmódjuk miatt az országgyűlés többször kitagadta őket, és ők is megtagadták az országukat.

Zsoldos katonák

A francia származású Heinrich von Dampierre császári tiszt azonban nagyra tartotta a szabad hajdúk katonai képességét. Két és félezres, jól felszerelt lovas csapatot szervezett belőlük. A zsoldjuk kifizetésére viszont nem fordított túl sok gondot. Bocskai István 1604 őszén hajdúkat kezdett toborozni, hogy felvehesse a harcot az ellene készülő császári, székely és szerb csapatokkal. A fejedelem maga mellé állította Dampierre hajdúit. Bölcs belátással földet és békés letelepedést ígért a nemzeteiből kitagadottaknak. Elsősorban nekik köszönheti, hogy 1604. október 14-ről 15-ére virradó éjjel, Álmosd és Bihardiószeg térségében döntő győzelmet aratott a császári sereg felett. A hajdúk letelepítését Bocskai Korponán, 1605. december 12-én kelt ünnepélyes okiratában mondta ki. Ebben 9254 hajdú vitézt nemesi rangra emelt, és saját birtokaira családostól letelepített. A letelepítéssel vált hajdúvárossá Nánás, Dorog, Hadház, Vámospércs, később Szoboszló és Böszörmény is. Ezek a városok alkották Szabolcs vármegyén belül az úgynevezett Hajdúkerületet.

Számos kiváltság

A hajdúszabadság kiváltságot, kollektív nemességet jelentett a hajdúk számára, amelyek csupán a birtokukba adott városok területén voltak érvényesek. Mentességet kaptak mindenfajta földesúri és egyházi teher alól. Országos adót, vámot és a harmincadot sem kellett leróniuk. Cserébe kötelesek voltak évente két hónapig ingyen, azontúl zsoldért katonai szolgálatot teljesíteni az ország határain belül.

A Hajdúkerület a vármegyétől különválva, önálló törvényhatóságot alkotott. A rendi Országgyűlésben viszont a vármegyékkel

3.

4.

- 1-2. A Nagyerdőben kopjafa jelöli Sillye Ferenc sírját
3. Egerházi Imre legendáról készült festménye
4. Hajdúhadháza a Nagyerdővel az első katonai térképen
5. Ilyen odvas öreg tölgyben talált menedéket a hajdúkapitány

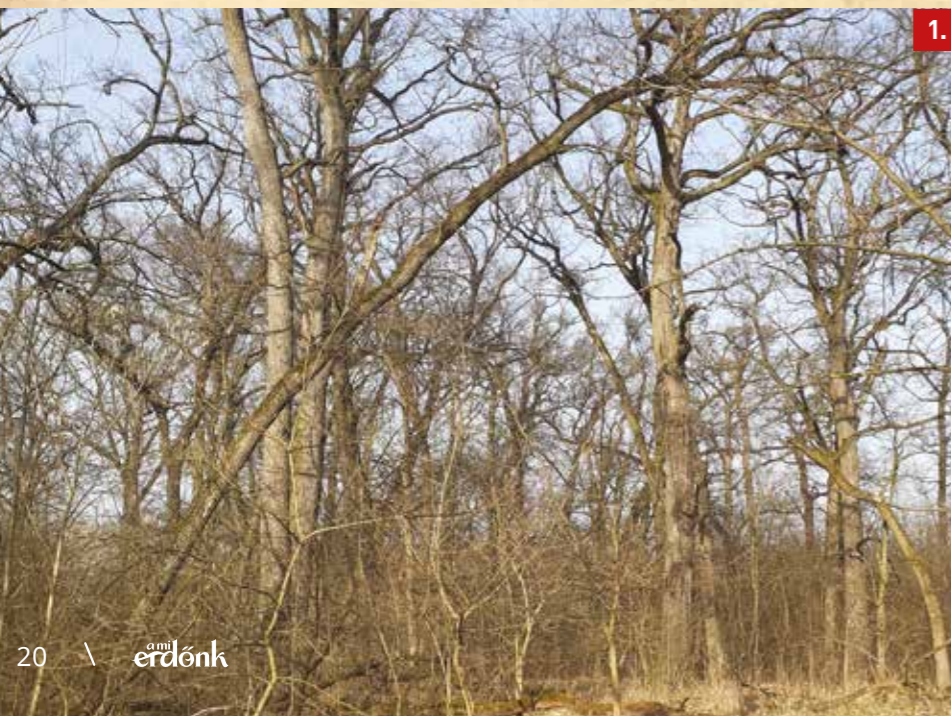
5.

azonos rangon képviseltette magát. A kerület székhelyévé Hajdúböszörményt választották, városainak élén egy-egy hajdúkapitány állt. Ők gyakorolták a bíráskodás jogát és a pallosjogot is. 1699-től a városok küldötteiből álló közgyűlés szabadon választotta a Hajdúkerület főkapitányát, aki mindenben képviselte a kerületet. A hajdúk szabadságjogait a Habsburg uralkodók is elismerték és az Országgyűléssel is elfogadtatták. Ennek köszönhetően a kerület különállása az 1876-os megyerendezésig fennmaradt. Majd egyes Szabolcs és Bihar vármegyei községekkel kiegészülve átalakult Hajdú vármegyévé, melynek székhelye már Debrecen lett.

A Sillye család évszázadokra visszamenőleg tősgyökeres és népes hadházi famíliaként vált ismertté. Kettős nemességet élveztek. A Bihar vármegyétől kapott bizonyossági levél szerint országos nemesek voltak. A hajdúk összeírása alapján pedig hajdúnemesek. Ennél kedvezőbb jogállás abban a korban nem létezett. A család számos hajdúkerületi feladatban jól teljesített. A hadházi kapitány az egyik kiemelkedő példa. Ám van itt más is!

Böszörményben az utolsó hajdúkerületi főkapitány Sillye Gábor volt. Az a Sillye Gábor, aki a negyvennyolcas szabadságharcban a magyar csapatok verbuválására kormánybiztosi rangot kapott. 1849-ben ő lett a Hajdúkerület főkapitánya és a nemzetőrség főparancsnoka. A szabadságharc leverését követően Érmelléken bujdosott, ott fogták el. Először halálra ítélték, majd beérték tíz év várbörtönnel. Ebből Olmützben és Josefstadtban töltött le hét évet. Azt sem tétlenül, megtanult angolul, olaszul, franciául és németül. Hazatérését követően a nyakas kálvinisták 1861-ben újra a Hajdúkerület élére választották. A főkapitányságot a kerület megszűnéséig ellátta, majd ő lett Debrecen város főispánja. Onnan vonult nyugállományba. A nyakon lőtt hajdúkapitány, Sillye Ferenc emléket nemcsak a hadházi Nagyerdőben, a sírjánál állított kopjafa, hanem a hajdúivadékok emlékezete és ez a néhány hasábos írás is megőrzi.

Gencsi Zoltán
NYÍRERDŐ Zrt.

1.

2.